

SPOGTERY MET TOELAES KOM TEEN 'N PRYS

DEUR

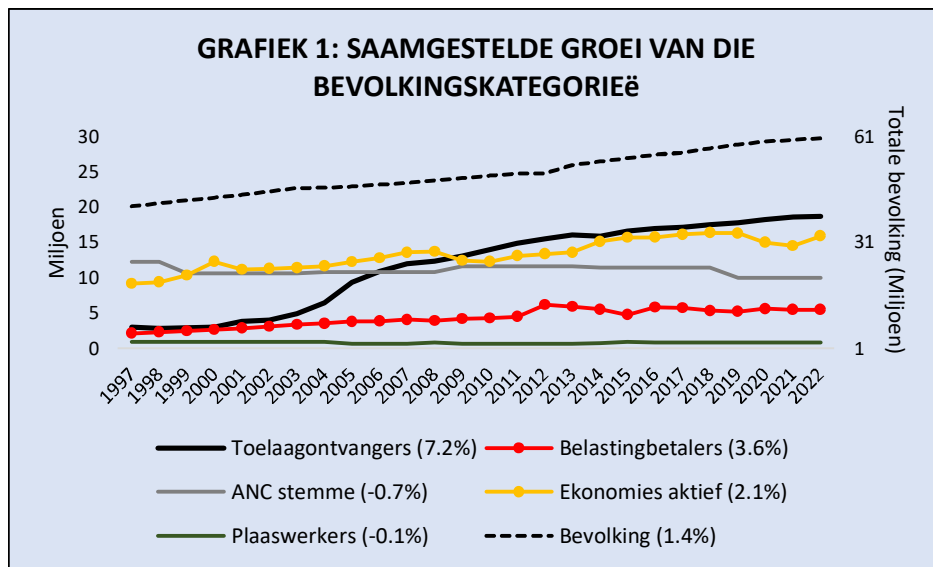
DR PHILIP THEUNISSEN

In sy laaste nuusbrieff van Maart spog president Cyril Ramaphosa daarmee dat meer Suid-Afrikaners nou van maatskaplike bystand afhanklik is as wat daar was toe die ANC bykans drie dekades gelede aan bewind gekom het. Hy maak daarna ook van elke openbare geleentheid gebruik om die kommerwekkende styging van die aantal mense wat van maatskaplike toelaes afhanklik is te vier asof dit 'n merkwaardige prestasie is. Dit gaan na verwagting ook die refrein van die ANC se verkiesingsveldtog wees in aanloop tot die nasionale verkiesing van 2024.

Die president beklemtoon tans herhaaldelik dat, kort na die ANC aan bewind gekom het, ongeveer 3 miljoen mense in 1997 maatskaplike toelaes ontvang het terwyl meer as 18 miljoen mense nou in 2023 hierdie toelaes ontvang. Buiten die deurlopende permanente maatskaplike toelaes het die sogenaamde SRD-toelaag van R350 per maand, wat in 2020 tydelik vir 'n tydperk van aanvanklik drie maande in reaksie op die Covidpandemie ingestel is, meer as 11 miljoen mense op sy hoogtepunt bereik. Volgens president Ramaphosa het hierdie addisionele toelaag miljoene mense uit voedselarmoede gelig. Sy spogtery is egter is niks minder as 'n skreiende skande nie. Die maatskaplike toelaes beklemtoon die mislukkings van die ANC-regering se ekonomiese beleid en is hoegenaamd nie 'n rede om met 'n sekelstert rond te pronk nie.

DIE GETALLE

Dit is duidelik dat die president sy 'n prestasie in uiterste isolasie beoordeel en waarskynlik geen idee het wat die omvang en die nadelige belastinggevolge van die aanhoudende toename in die aantal afhanklikes van maatskaplike toelaes inhou nie. Die omvang daarvan word in Grafiek 1 aangedui.



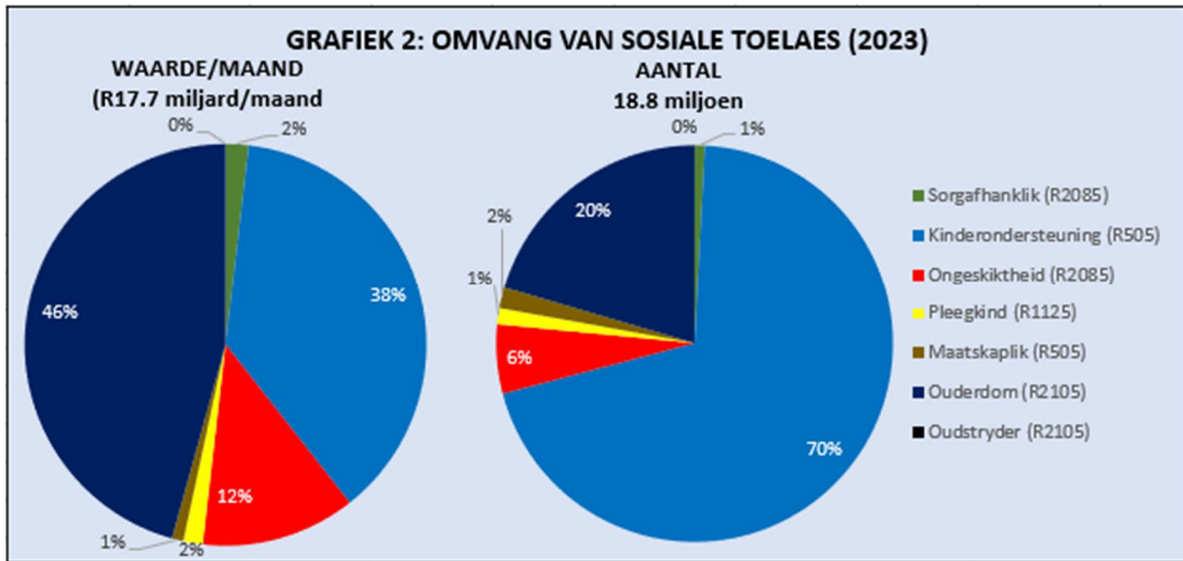
Bronne: Statistiek SA, Tax Statistics, SASSA Statistiese verslag

Volgens Grafiek 1 het die totale bevolking van Suid-Afrika oor die termyn van die ANC-regering se bewind van 41 miljoen tot net meer as 60 miljoen aan die einde van 2022 toegeneem. Die aantal ontvangers van maatskaplike toelaes het inderdaad van 3 miljoen in 1997 tot 18.8 miljoen in 2023 toegeneem. Dit het teen 'n saamgestelde groeikoers van 7.2% per jaar geskied terwyl die bevolking teen 'n saamgestelde koers van net 1.4% oor dieselfde periode gegroei het. Terselfdertyd het die ekonomies aktiewe deel van die bevolking vanaf 9.2 miljoen tot 15.9 miljoen oor hierdie tydperk aangegroei, teen 'n saamgestelde koers van 2.1%. Die aantal mense wat persoonlike inkomstebelasting betaal, het teen 'n jaarlikse saamgestelde koers van 3.7% van 2.1 miljoen tot 5.5 miljoen vermeerder. Oor dieselfde periode het die aantal plaaswerkers van 914 000 in 1997 tot 873 000 in 2022 afgeneem.

Uit Grafiek 1 kan afgelei word dat 31% van die totale bevolking van Suid-Afrika tans een of ander vorm van 'n maatskaplike toelaag ontvang, dat 26.3% van die bevolking tans ekonomies aktief is, dat net 9.1% van die totale bevolking tans persoonlike inkomstebelasting betaal en dat 5% van die ekonomies aktiewe bevolking in die landbou werksaam is. Die feit dat die aantal afhanklikes van maatskaplike toelaes oor bykans drie dekades met aansienlik meer toegeneem het as enige ander kategorie van die bevolking behoort vir enige waarnemer uiters verontrustend, eerder as prysenswaardig, te wees.

OMVANG

Grafiek 2 bevat inligting oor die omvang van die maatskaplike toelaes in 2023, in waarde sowel as getalle.



Bron: SASSA Statistiese verslag

Volgens Grafiek 2 word 70% (11.3 miljoen) van die 18.8 miljoen maatskaplike toelaes ten opsigte van kinderondersteuning uitbetaal terwyl oudersdomtoelaes 20% (2.9 miljoen) daarvan beloop. In randwaarde beloop die kindertoelaes 38% (R34 miljoen) en oudersdomstoelaes 46% (R36.5 miljoen) van die R17.7 miljard wat die regering per maand ten opsigte van maatskaplike toelaes uitbetaal. Die aantal oudstryders wat maatskaplike toelae ontvang, is weglaatbaar klein.

Benewens die maatskaplike toelaes, ontvang meer as twee miljoen behoeftige huishoudings ook gratis basiese water, basiese elektrisiteit en vaste afvalverwyderingsdienste as deel van die regering se verbintenis tot gratis basiese dienste vir die sogenaamde armes.

Vir miljoene Suid-Afrikaners, volgens Grafiek 2 meestal kinders en bejaardes, is maatskaplike toelaes inderdaad 'n reddingsboei. Ten spyte van die hewige kritiek waaronder dit deurloop, verdedig maatskaplike ontwikkelingsowerhede dit en voer aan dat dit suksesvol is omdat dit armoede teen werk. Dit is ook nie weg te redeneer nie dat die maatskaplike toelaes, veral op die platteland en in informele nedersettings, 'n wesentlike hoeveelheid koopkrag verskaf en menige besigheid in hierdie areas lewensvatbaar maak. Die vermenigvuldigereffek daarvan is egter bykans nul omdat dit in wese net reeds gegengereerde inkomste herallokeer en nie nuwe ekonomiese waarde skep nie. Dit gaan hoogstens gepaard met verandering in bestedingspatrone want dit neem koopkrag uit een beursie op een plek en verplaas dit na ander beursie op ander plek. Maatskaplike toelaes is gevolglik nie die oplossing vir diep en uitgebreide armoede nie en spreek nie langtermynwerkloosheid aan nie.

Die ANC se nasionale uitvoerende komitee is deeglik hiervan bewus. Die minister in die presidensie, Mondli Gungubele, het in sy aanbieding by dié party se lekgotla van 2022 'n donker prentjie van die land se ekonomiese situasie geskets:

- Die uitermatig hoë vlakke van honger, kinderondervoeding en armoede met te veel mense wat werkloos is;
- Die kwaliteit van onderwys wat nie op die ekonomiese behoeftes van die land reageer nie;

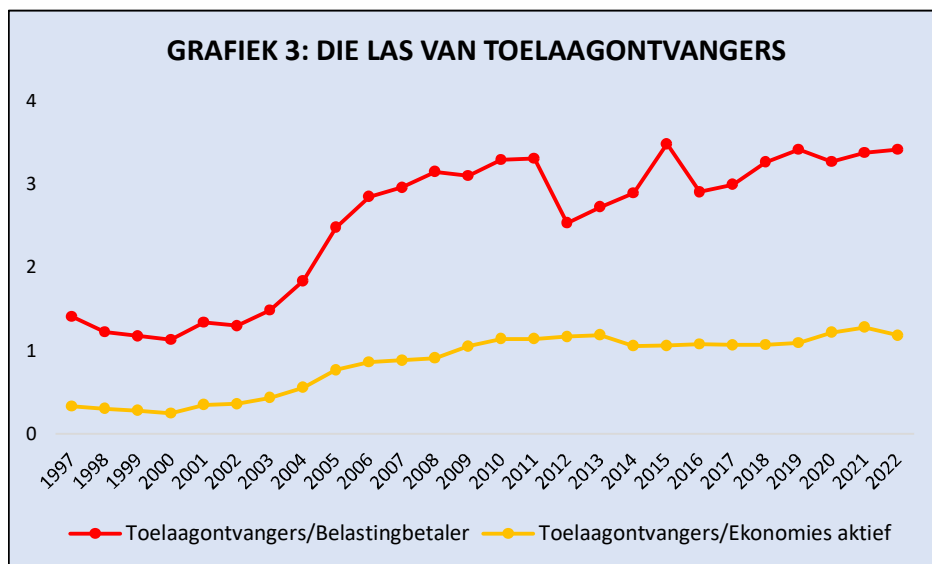
- Onvoldoende infrastruktuur wat swak geleë is en nie behoorlik onderhou word nie;
- Ruimtelike skeidings wat inklusiewe ontwikkeling belemmer, met armoede wat in landelike gebiede, swart woonbuurte en informele nedersettings verdiep;
- Die hoë mislukkingsyfer van klein en medium ondernemings asook groot korporatiewe besighede wat binne uitermatig inperkende regulasies en wetgewing moet sake doen;
- Ernstige fiskale beperkings met 'n groeiende skuldverhouding en 'n handelsbalans wat hardnekkig negatief bly.

Hy het tot die gevolgtrekking gekom dat, in vergelyking met ander middelinkomstelande, bogenoemde faktore Suid-Afrika se ekonomiese groei beperk.

LAS OP SAMELEWING

Die bedrag van R17.7 miljard wat die regering tans maandeliks aan maatskaplike toelaes bestee is verdere beperking op ekonomiese groei. Dit is gemiddelde las van R1 111 per maand vir elke ekonomies aktiewe lid van die bevolking. Nie alle ekonomies aktiewe mense betaal noodwendig persoonlike inkomstebelasting nie. Gevolglik dra diegene wat wel persoonlike inkomstebelasting betaal, gemiddeld R3 213 per maand meer tot die staatskas by as wat vir sy of haar se eie dienslewering nodig is.

Grafiek 3 toon aan dat, oor die bykans drie dekades wat die ANC aan bewind is, die las van maatskaplike toelaes op die ekonomies aktiewe bevolking en dié wat persoonlike inkomstebelasting betaal, voortdurend toegeneem het.



Bron: Afgelei uit Grafiek 1

In 1997 was daar 0.3 ontvangers van toelaes vir elke een persoon wat ekonomies aktief was terwyl daar 1.4 vir elke belastingbetaler was. In 2022 het hierdie verhouding tot onderskeidelik 1.2 en 3.4 ontvangers van toelaes vir elke ekonomies aktiewe persoon en elke belastingbetaler verhoog. Persone wat ekonomies aktief is dra dus die bykomende ekonomiese waarde van 1.2 persone wat 'n maatskaplike toelaag ontvang terwyl elke persoon wat belasting betaal die belastinglas moet absorbeer sodat 3.4 persone maatskaplike toelaes kan

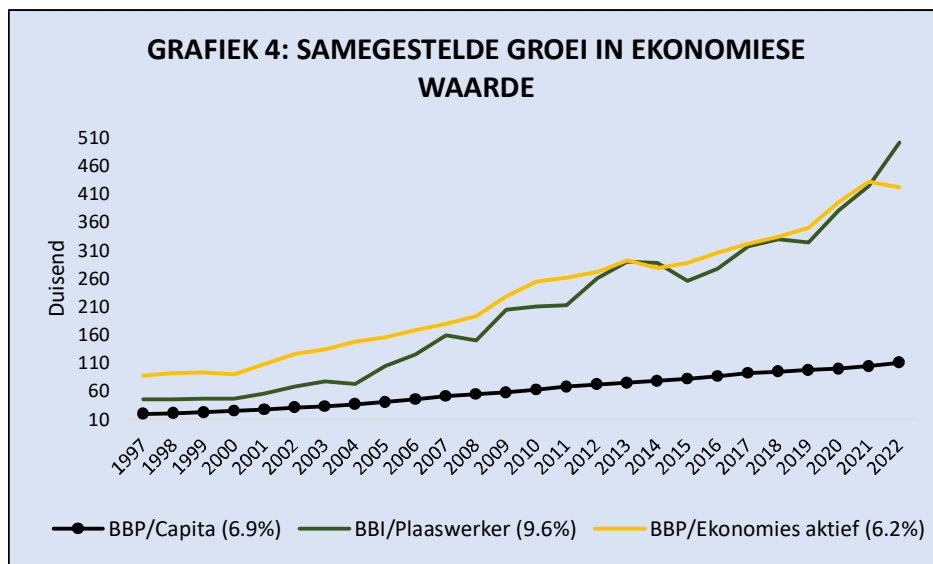
ontvang. Dit is voor die hand liggend dat hierdie neiging nie kan voortduur nie en dat die toenemende gebruik van maatskaplike toelaes om armoede en werkloosheid mee te verlig nie volhoubaar is nie. Dit is dus allermins iets om mee te loop en spog.

INDIENSNEMING

In sy genoemde nuusbrieff, getiteld "Stimuleer groei van onder af", meen die president, in teenstelling met sy eie minister, dat maatskaplike toelaes as 'n stimulus vir die ekonomie as geheel dien en dat dit miljoene mense uit voedselarmoede lig. Daar is egter oorweldigende bewyse dat die werklike oplossing vir armoede en werkloosheid markgebaseerde indiensneming is. Tussen 1700 en 1900 het die wêreldbevolking van ongeveer 600 miljoen tot nagenoeg 1.5 miljard mense toegeneem. Tussen 1800 en 1900 het die Bruto Binnelandse Produk (BBP) per persoon verdubbel. Inkomste het in daardie eeu meer as dubbeld as in die voorafgaande 18 eeue saam gegroei.

Die wêreld se grootste ekonomiese suksesverhale, van die VSA tot Switserland en Suid-Korea, het 'n eenvoudige resep gevolg: laat mense industrialiseer, handel dryf en wins maak. Mense sal daardie winste op opvoeding vir hulself en hul kinders bestee. Onderwys ontwikkel menslike kapitaal en dit lei tot 'n groterwordende genepoel van hoogsgevoelde werkers.

Die twee parallele tendense van stygende ekonomiese waarde en bevolkingaanwas hou dus verband met mekaar. 'n Groter bevolking kán meer welvaart skep, solank mense toegelaat word om te werk en in hulle werk te innoveer. 'n Land se groeiende welvaart, en gevolglike verlagings van armoede, is die produk van 'n komplekse stelsel van kollektiewe vindingryke innovasies en sinergistiese samewerking. Ekonomie argumenteer dat wanneer individue vrylik aan die ekonomie deelneem, hulle meer bydra as die marginale produk van hulle eie arbeid. Dit word geïllustreer in Grafiek 4.



Bron: Afgelei uit Grafiek 1

Grafiek 4 toon dat Suid-Afrika se BBP/Persoon teen 'n saamgestelde koers van 6.9% per jaar oor die afgelope bykans drie dekades gegroei het terwyl dit vir elke ekonomies aktiewe lid van

die bevolking met 6.2% gegroei het. Grafiek 4 toon ook aan dat die Bruto Boerdery Inkomste (BBI) per plaaswerker egter teen 'n saamgestelde koers van 9.6% per jaar oor dieselfde tydperk gegroei het. In 1997, kort nadat die ANC aan bewind gekom het, was die BBP/Persoon R19 545 per jaar gewees terwyl die BBP/Ekonomies aktiewe lid van die bevolking R87 585 per jaar beloop het. Die BBI/Plaaswerker het toe R45 291 per jaar beloop. In 2022 het die BBP/Persoon R110 858 per jaar beloop maar die BBP/Ekonomies aktiewe lid van die bevolking het R421 602 per jaar beloop. In 2022 beloop die BBI/Plaaswerker R501 108.

Die samestelling van die ekonomies aktiewe deel van die bevolking het na alle waarskynlikheid oor die afgelope drie dekades wesentlik verander. Daar was 'n afname in fabriekwerkers en 'n toename in administratiewe werkers. Dit het gevolglik tot 'n toename in nuttelose arbeid gelei wat nie noodwendig 'n betekenisvolle bydrae tot ekonomiese groei lewer nie. Dit geld veral in alle vlakke van regeringsposte. Gebaseer op Statistiek SA se syfers het indiensneming in die publieke sektor die afgelope tien jaar teen 'n saamgestelde koers van 1.3% per jaar gegroei en is meer as 2.1 miljoen, oftewel 13%, van die ekonomies aktiewe bevolking van 15.9 miljoen tans in die publieke sektor werksaam.

Daarteenoor is die skerp toename in produktiwiteit van die ekonomies aktiewe mense wat op plase werksaam is, 'n uitsonderlike prestasie. Dit is in 2022 bykans R80 000 per persoon méér as die res van die land se ekonomies aktiewe mense. In 1997 was dit ongeveer R42 000 minder gewees. Dit is wel so dat daar die afgelope drie dekades 'n skerp toename in meganisering op plase voorgekom het maar daar is nog steeds heelwat boerdery-aktiwiteite wat tot 'n groot mate arbeidsintensief is. Die werksmag op plase het die afgelope agt jaar gevolglik rondom 870 000 werkers gestabiliseer.

Daar kan ook aanvaar word dat, as gevolg van die statutêre minimum loon, asook die drakoniese arbeids- en verblyfregswette, daar nie meer ruimte op plase vir nuttelose arbeid is nie. Die BBI/Plaaswerker is dus 'n aanduiding daarvan dat ekonomiese groei, en die gevolglike verhoging in lewenstandaarde, deur individue gedryf word wat produktief kan werk om hul eie lewenstandaard én die van die samelewing te verbeter. Dit is in skril kontras met die president se siening dat maatskaplike toelaes as 'n stimulus vir die ekonomie dien.

PROLETARIAAT

Binne die konteks van sy eie eng wêreld, en dié wat hom as leier van die ANC verkies het, het die president dalk baie rede om met die voortdurende toename in afhanklikes van staatstoelaes te spog. In sy opspraakwekkende onderhoud met Annika Larsen van ENCA, het André de Ruyter, die voormalige uitvoerende hoof van Eskom, die ANC se binnekultuur baie akkuraat opgesom. Hy het aangevoer dat daar 'n narratief is dat die staat alles moet beheer en bygevoeg dat die sosialistiese teorieë van Marx en Lenin steeds in die sale van Luthuli-huis spook en gereeld aangehaal word. Die ANC as party is volgens De Ruyter nog stewig tot die kommunistiese ideologie van die 1980's verbind. Hy het verder aangevoer dat die ANC as party mekaar onderling as kamerade aanspreek en woorde soos Lumpenproletariaat gebruik. Laasgenoemde is 'n term wat Karl Marx en Friedrich Engels gedurende die 1840's geskep het om na die onnadenkende arm en grondlose lae van die samelewing te verwys wiese haggelike omstandighede tot voordeel van reaksionêre en revolusionêre magte uitgebuit kan word.

In teenstelling met hierdie ideologie, sal minder mense maatskaplike bystand benodig as daar meer ekonomies aktiewe mense in Suid-Afrika is. In hierdie verband het die ANC klaaglik misluk om 'n omgewing te skep wat bevorderlik is vir die skep van nuwe werksgeleenthede. Meer werksgeleenthede sal maatskaplike toelaes verminder en armoede verlaag en sodoende verseker dat meer Suid-Afrikaners onafhanklik en ekonomies vry kan leef. Bo alles het mense meer waardigheid wanneer hulle vir hulle eie geld werk as wanneer hulle 'n maatskaplike toelaag ontvang.

Die politieke kommentator, Ralph Mathekga, meen ook dat die ANC ná meer as 28 jaar misluk het en is hulle vir baie jare lank al in ontkenning daaroor. Hy voer aan dat dit algemeen is dat wanneer partye steun verloor, hulle uitsprake baie meer populisties raak. Die bevolking stem waarskynlik grootliks hiermee saam. Grafiek 1 toon onder andere ook aan dat die ANC as regerende party oor die termyn van sy bewind teen 'n saamgestelde negatiewe koers van bykans 1% per jaar by die stembus verwerp word, ten spyte van die toenemende populistiese uitsprake.

Bethlehem
April 2023

BRONNE:

Follett, C. *Prosperity Comes from Economic Growth, Not Well-Intentioned Redistribution*. Human Progress. 18 November 2021.

Matlala, G. *ANC reflects on 'hard truths' as frank assessment points to failure*. Sunday World. 31st Jan 2022.

Pretoria News. *Is the R155.3 billion that South Africa is spending this year on social grants for 16.4 million people money well spent?* 26 March 2015.

Thotse, T. *Ramaphosa enjoys seeing people in poverty*. Daily Friend. March 2023.